

ca în balada „Ștefan-Vodă și Miul“ din *Revista critică-literară*, III (1895), p. 184.

Alte variante au: *Crimului*, — ceea ce ar face să se creadă că e vorba de *Crâm* (Crimeia), — pe când, de fapt, e vorba de niște munți acoperiți cu *crină*, sau pădure de *crin* (specie de arin, pentru care v. Panțu, *ad loc.*).

Trebue să adăugim, totuși, că, adesea, „Munții Crinului“ se pomenesc la un loc cu „ai Rozmălinului“ (Rusalinelui, Rusalimului, etc.) și că în culegerea de *Povești alese* a d-lui N. Mateescu (I, Vălenii-de-Munte, 1910, p. 106) se cuprinde și „Poveștea din floarea crinului și a rosmălinului“.

Muntele Hiriului.

Intr'o variantă a basmului „Făt-Frumos și Fata lui Roșu-Imparat“ din colecția Fundescu (ed. IV, p. 35), Jumătate-de-om, iscodit de fată, după sfatul lui Făt-Frumos, „unde-i stă puterea“, îi răspunde, că în muntele *Hiriului* este un lac cu lapte dulce, și acolo este un *porc*, și în porc este un iepure, și în iepure un cocoș, și în cocoș sânt trei gândaci, și în gândacii aceia îi stă puterea...“ — ceea ce, aflând Făt-Frumos, „încalecă și pleacă la satul unde se află muntele *Hiriului*“ și, cu tot avertismentul popii, la care se tocmise cioban, merge cu oile tocmai în acel munte, provoacă pe adversar la duel, strigându-i: „vino, *porcule*, să ne batem!“ și, „după o luptă învierșunată“, îl răpune, îl spintecă și pleacă cu gândacii din el acasă... .

Din toate acestea, însă, noi vom conchide că numele muntelui nu e decât genitivul ngr. *χοιρῶν, -ου = χοῖρος, -ου, „porc“ — și că originalul basmului însuși e, foarte probabil, grecesc.

V. Bogrea.

3.

Din sinonimica „Dracului“.

Bèstrega.

Naiba: „Du-te la *bestrega!*“ (Mehadia, j. Caraș-Severin)* (*Comoara Satelor*, I [1923], 143).

E bulg. *beztraga* „fără urmă“, care apare la Românii din Macedonia sub forma adverbială *bestraga* ‘à travers les champs’

(G. Pascu, *Dictionnaire étym. macédonroumaine*, II, 211, no. 451) și la Români din Albania, în expresia: *U lo bèstraga*, „a plecat, a fugit fără urmă“, lit.: „o luă la sănătoasa, fără a i se mai putea da de urmă“, relevată de Capidan (*Elementul slav în dialectul aromân*, ed. Acad. Rom., București 1925, p. 58¹).

Pentru sens, cf. megl. *știva* „urmă“ (Per. Papahagi, *Megleno-Români*, II, 121) = gr. στίβος, „pas, urmă, drum“ (?) și mr. *stifa s-feațe draclu* = dracul se făcù nevăzut (Per. Papahagi, *Graie aromâne*, p. 143; Dalametra, s. v. *stifa* cu trimitere la *stihio* = stafie), — de unde și *stifusiri*, „a pieri, a dispărea“, — care e credem, identic cu serbo-cr. *stiva, istiva*, turc. *istifè*, „Krümmel, Meerschäum“, explicat odinioară de Miklosich (*Türk. Elem. in d. südost-u. osteurop. Sprachen*, I², 131) din ngr. στίφινος, iar de curând (*Archiv f. sl. Philologie*, XXXVII, 395) din εἰς Ἰθβαί (Teba beoțiană fiind vestită prin frumusețea spumei-de-Mare), — dacă nu turc. *istifè*, „demișion“; cf. de altfel, în sfârșit, și dr. *tiva*: „*tiva*, băete!“ (Creangă, ed. „Minerva“, Glosar)².

Cel din lăgărie.

Se zice în popor (com. Brănești, Dâmbovița) la ‘drac’: „Ucigă-te cel din lăgărie“.

Zanne (*Proverbele*, VII, 30), din care luăm expresia, spune că ea se întrebuițează numai de către femei și că cuvântul *lăgărie* înseamnă la popor „un loc unde e zarvă, gălăgie mare“.

Zanne, foarte probabil, se gândia la... *logoreie* și ar fi mai curând permis a ne gândi la *răgălie* ‘Wurzel, Stamm’: „își aduse o *răgălie* de stejar grea de o purtă în umere“ (Dosoțteiu, *VS.*, 327, 6 Lacea), *răgălie -ii*, „rădăcinile plantelor de pe marginea apelor, acelea în care se ascund peștii sau racii“ (Codin, *O samă de cuvinte* p. 63), identic, probabil, cu **algărie* (din *algă*), sau mai degrabă cu ngr. λυγαρία, ἡ, „osier“ (Legrand-Pernot,

¹ *Ibid.*, p. 358, se relevă mr. *iandză* „naiba“ = mbulg. *jendza*, despre care v. *Arch. f. sl. Phil.*, XVII, 135.

² Și pentru dr. *Du-te'n budura* = pustiu, nelocuit de oameni, locuința necuratului (v. *Dicț. Acad.*, s. v. *búdur* = o stâncă mare și cu oarecare vegetație neregulată, unde capra neagră se ține mai adesea) găsim la Români transdanubieni un corespondent: megl. *Țe ț-ai bătură* ‘Ce ți-e? Ce mi te tot mâinii?’, *Nu-ți-ai bătură* ‘n’are nimic’ [cf. dr. *n’are nici pe dracu!*] (Per. Papahagi, *Megleno-Români*, I, 63).

Chrestomathie gr.-mod., (gloss.¹): forma *lăgărie* ar fi în acest caz, cea intermediară.

Mai probabil însă avem a face cu un nume de localitate (pe care dicționarele geografice de care dispunem îl ignorează)².

Ghitcu.

Se zice la 'drac' prin Moldova de sus (Furtună, *Vremuri înțelepte*, p. 91; cf. DR., II, 789).

E, de sigur, ruten. *dîdzko*, *dîzko* (pron. *gîtko*), „Bergmännchen, Teufel“ (Żelechowski, I, 184, 186).

Veliar.

'Cuv[ânt] ov[r]jesc': drac satană' (Glosariul Golescului, f. 291; după excerptele d-lui G. T. Kirileanu).

Evident, biblicul Βελιαρ (Βεριαλ, *Beryâl*), variantă a lui Βελιαλ (*Belial*), care, el însuși, apare, ca *Velial*, și'n „Țiganiada“ (ed. Cardaș, p. 496, împreună cu *Velzävuv* = Beelzebub): „Τίς δὲ συμφώνησις χρῆσιτῶ πρὸς Βελίαλ; (II, Cor., VI, 15) și despre care am vorbit în DR., III, 454, n. 3.3.

V. Bogrea.

¹ De aici și mr. *ligăreauă*, „răchită“ (Capidan, *Români nomazi*, p. 124). Cu mr. *lăgară* = λαγάρα 'lie, marc' (Pascu, *Dict. ét. du mr.*, II, 55, no. 1009) nu pare a avea nici o legătură cuvântului nostru.

² *Frânga*, alt n. al dracului (Zanne, l. c., p. 8) înseamnă, poate: cel cu tichie de frânghie (francească). — Din același volum culegem, ca n. pentru drac: „Izicuță dracu“ (p. 28: prin aluzie la un om neastâmpărat) și *inger-de-baltă* (p. 21), *Scaloiu* (p. 148, din *scaloiu*, „usturoiu“, „grăunte“: acest din urmă sens, atestat în glosariul Codin, explică denumirea), iar la Români sudici: *Șuca*, *Daracu* (p. 13; celelalte: „Țriscatarat“, „Sl'icrepanuma“, „Cosfor“ sânt, cu greșeli de tipar sau de transcriere: *Triscatarat*, *s'li creapă numă* = să-i crepe numele, *Eosfor*). — La cunoscutul *Benga* = țig. *beng* 'Teufel' (cf. și Tiktin, *ad voc.*) se adaugă și *Benghisu* = Dracul: Mă ia *benghisu* de fug“ (rev. „*Comoara Satelor*“, III, [1925], p. 78), pentru a cărei formațiune cf. și țig. *banges* 'krumm' (adv.) față de *bango*, idem, adj. (v. Wlilocki, *Die Sprache der transsilv. Zigeuner*, p. 73)

³ Însemnăm aici alte câteva nume ale Dracului, pe cari le culegem din rev. „*Comoara Satelor*“, III (1925): *Anghipeș*, *Dadulea* (p. 49), *Ghilcu* (50), *Sgaiba*, *Sgâmbea* (52). — *Matracuă*, de a cărei origine ca apelativ, cu înțelesul de „femeie urită. cu apucături rele“, ne-am ocupat altă dată aici (DR., I, 263) și căreia Șăineanu îi dădea o explicație imposibilă (*nițră + cucă* !), se întâlnește și ca n. masculin de persoană în zicătoarea: „de pe vremea lui *Matracuă*, de cînd e *Matracuca*“, (Zanne, *Proverbele*, VI, 200), ceea ce intră de altfel, foarte bine în explicația noastră; cf. însă și: *matracuă*, „femeie de nimic, proastă sau gură-spartă“ (ibid), *măcă*, 'matrucă, han-dracucă, „se zice femeilor proaste“ (rev. „*Ion Creangă*“, IV, 369).